

AGNETA PLEIJEL (1940) jedna je od najslavljenijih švedskih spisateljica današnjice. Diplomirala je filozofiju. Bila je urednik brojnih umetničkih i literarnih časopisa. Još od svoje prve knjige 1970. godine, aktivno piše romane, pesme i drame. Najveći komercijalni uspeh postigla je sa romanom *Vindspejare* iz 1987, a kod nas je do sada preveden samo jedan njen roman, *Lord Nevermore* (2002). Njene knjige su prevedene na brojne svetske jezike i ovenčane su mnogim domaćim i svetskim nagradama.

b

Agneta Pleijel

DVOSTRUKI PORTRET

*roman o Agati Kristi i
Oskaru Kokoški*

edicija

KIRKA (knjiga br. 15)

sa švedskog prevela

Zorica Kovačević

uredništvo, lektura, korektura

Tijana Petković

Aleksandar Šurbatović

*The cost of this translation was
defrayed by a subsidy from the Swedish
Arts Council, gratefully acknowledged*

**SWEDISH
ARTSCOUNCIL**

naslov originala

DUBBELPORTRÄTT © Agneta Pleijel, first
published by Norstedts, Sweden, in 2020.
Published by agreement with Norstedts
Agency and Corto Literary Agency

pripreme

London 1969, april mesec. Kiša ne prestaje. Wolfgang Fišer osluškuje žamor poslednjih posetilaca umetničke galerije „Marlboro” i retrospektivne izložbe vremenšnog austrijskog slikara Oskara Kokoške.

Uskoro će kraj radnog dana.

Fišer puši dok prikuplja ovonedeljne izveštaje i prepisku, a onda neko pokuca na vrata. Unutra ulazi mlađi čovek, koji skida kaput i trese ga tako da oblak kišnih kapi orošava pod. Predstavlja se kao Metju Pričard.

Hteo bi da zna koliko bi, otprilike, koštalo da portret njegove bake naslika Oskar Kokoška. I to

portret veličine, pa tako, koliko može da stane između palca i kažiprsta.

Zatečen pitanjem, Fišer podiže pogled. Odgovara mu da je slikar star, ima osamdeset pet godina, da skoro i ne prihvata narudžbine. I da nakon dugog veka u izbeglištvu sada živi u Švajcarskoj. Uskoro putuje nazad. Štaviše, on ne slika bilo koga. Radio je portrete umetnika, poznatih lekara, predsednika i čelnika država.

Posetilac seda na stolicu za goste, prekršta jednu nogu u mokroj nogavici od džinsa preko druge uz pomalo arogantnu opasku da gospođa Malovan nije bilo ko. Fišer to sad i sam shvata. Ona i nije bilo ko.

Nju često možete videti u trač-rubrikama kako u ruci, na gotovs, drži spatulu za tortu ili čašu na otvaranju još jednog dobrotovornog bala. I sada, nije sasvim jasno zbog čega bi jedna tako staromodna spisateljica lakog štiva dozvolila da njen portret naslika jedan od najomiljenijih ekspresionista današnjice.

Oprostite, zna li vaša baka išta o slikarstvu?

Kakve to sad ima veze?, usprotivi se Pričard. Njen suprug, ser Malovan, za njen predstojeći osamdeseti rođendan takođe želi da je neko naslika, najradije Kokoška. Njih dvojica su pogledali izložbu. Poprilično je *crazy*, kaže Pričard, ali je izvrsna. Mogu li se poslužiti cigaretom?

Vidite, moja baka je najnekonvencionalnija osoba koju možete da zamislite.

Pričard se smeši i uzima cigaretu iz kutije na Fišerovom pisaćem stolu. Fišer ustaje da mu je pripali odmah potom osetivši kako pomalo i sam sebe nervira.

Otkud baš Kokoška, pita se.

Možda je za njih umetnost dobra investicija?

Pretpostavljam da je ovo za vas, pre svega, ekonomsko ulaganje.

Pričard ustaje i odlazi do prozora išaranog mlazevima kiše. Nije novac važan. I ima ga sasvim dovoljno, ako Fišer baš želi da zna. U izložbenom katalogu piše da ovaj slikar sve posmatra božjim okom. I da za istovetnost spoljašnje slikovne predstave ne mari koliko za duhovno jedinstvo.

Oni žele da to bude Kokoška, jer Agatu neopisivo mnogo vole. Ona je bojažljiva i povučena, ali je dostojna ljubavi i uvažavanja i ne dolazi u obzir da njen portret bude tamo nekakva mazarija.

Fišer već gubi strpljenje i sve mu je teže da to sakrije. Vaša baka bojažljiva i povučena? Zar ne puni stalno kolumne? Nije li tačno da ta ista oštroumna baka napiše po jednu knjigu, ponekad i po dve godišnje još od početka dvadesetih? Dosad mora da je napisala najmanje šezdeset

detektivskih romana, možda i više. Za večerom svi uvek govore o njenom najnovijem ubistvu.

Ne ukazuje li upravo to na neverovatnu pričljivost?

Pričard odmahuje glavom i poentira.

Pisanjem se može zaobići razgovor. Uostalom, stiče se utisak da je pomenuti slikar neobično veliki snob. Imajući u vidu to da odlazi iz Londona, tri slikarske sesije biće mu verovatno sasvim dovoljne i neće mu protraćiti previše vremena.

Zaboravite, odgovara Fišer.

Sa čiviluka skida kaput i pridržava vrata kod stepeništa. Kad Pričard izađe, Fišer zaključava i žurno se ugurava među ostale pešake u pokušaju da izbegne da ga isprskaju autobusi i automobili. Kod ulaza u metro oseti kako ga Pričard oprezno hvata za ruku. Obećajte mi da ćete ga makar pitati? Da, da. Pitaću ga. Pričard se raspoti i nestade pod kišnim kapima.

Tipična londonska aprilska kiša, nezaustavljiva, nemaštovita, neinspirativna.

Metju Pričard ima dvadeset šest godina i po- malo je ćudljiv student. Do Torkija putuje vozom ili autobusom. Često boravi u bakinom let- njikovcu Grinvej na reci Dart, u kome je porodica mnogo puta odmarala i praznovala uz božanstve- ni pogled na reku s vrha brda. Isto su činili i u vili na imanju Vinterbruk na Temzi, u Oksfordširu. Njegova baka, mamina mama, voli kuće.

Kupuje jednu za drugom. Svaku sama ure- đuje i oprema nameštajem.

Smišlja nove scenografije za ubistva.

Sada prvi put boravi u Torkiju, gde se baka rodila. Posmatra unaokolo dok stoji na auto- buskoj stanici u luci. Kada je bio mali, imao je

jednu običnu baku, krilo joj je bilo meko, a priče beskrajne.

Kada je porastao, otkrio je da je deli s armijom čitalaca i pozeleo da je bolje upozna. Zna da je bila divlje dete i rado zamišlja kako su ona i on vršnjaci, drugari. Poželi i on da bude tako svojeglav.

Kada se rodila 1890, zvala se Agata Miler. S litica iznad luke u Torkiju, na engleskoj rivijeri, posmatrala je brojne jedrilice po Lamanšu.

Ešfild je kuća u kojoj stanuju ona i njena porodica. Još stanuju? Pa, to imanje je odavno prodato, a kuća srušena, nema je više.

Međutim, potraga za sećanjima se uvek odvija u sadašnjosti. Metju je pažljivo pregledao albume sa slikama. Ešfild je nekada bio impozantna vila na sprat s velikim prozorima. Pored toga, na imanju su bile i tri bašte. Ružičnjak sa bodljikavim, zloolikim ružama. Običan povrtnjak sa lukom, salatom, peršunom i grmovima malina. I na kraju, misteriozni, skrajnuti šumarak.

Ta blaga padina ka moru bila je obrasla jasenom i javorom. Drveće je nadvijenim krošnjama jedno drugom šaputalo tajne. Sve je bilo tako čarobno i tamo nije smela da ide sama. Metju korača uzbrdo do mesta gde je nekada bio Ešfild.

Onde se sad mogu videti samo monotone, moderne kuće u nizu, ali njegova mašta ponovo

zida vilu, kamen po kamen. Obilazi kvart. Dok sluša huk mora, u sumrak se spušta do luke stepenicama obraslim mahovinom.

Koliko je uobičajeno da mladiće zanimaju njihove bake? Njegova je ili luckasta ili neverovatno pametna. Koliko je samo vremena provodio s njom kao mali. Stalni odlasci u pozorište. Često i u bioskop. I dalje vole iste filmove.

Putovali su u Bajrojt, samo njih dvoje, da slušaju muziku. Krupno telo u fotelji kraj njega. S godinama je pročitao mnogo njenih knjiga. Bio je zapanjen koliko dobro poznaje njega, njegove drugove, njihov život. Kao da razlika u godinama ne postoji.

London je postao otkaćen. Liberalni feminizam mu otima prijateljice. Saoseća sa njima, ali smatra da zna više od njih.

Hvala baki. Kada odrastaš bez oca, prava je milina imati tako pažljivu baku kao što je njegova. Namerava da o njoj snimi film. Kada je pojeo haringe i popio i poslednji gutljaj piva u lučkoj kafani, stigao je da se prošeta po dugačkom molu. Ovde je vozila rolšue.

Ovde ju je poljubio momak.

Zbog snažnog vetra ubrzo mu hiljadu morskih kapi kvasi lice uveravajući ga u to da je vreme samo varka. Njegova baka je zaista zašla u godine i kreće se kao stari buldog, ali je mlada.

Kao i Oskar Kokoška. Ni on ne veruje u to da iko od njih ima više od petnaest godina. Ili četrdeset tri. Najviše pedeset.

Kao da oboje nose mladost u korpi. Kao maline iz malinjaka. Samo ubereš bobicu, strpaš je u usta i slast ti obuzme nepca. S drveta graknu neka ptica. I potom mora da požuri nazad na autobus.

Olda otvara vrata, iza nje proviruje Kokoška, kog muči bol u zglobovima. Dobro došli, Volfi, uđite!

Prokleta hladnoća. Uvodi ga u dnevnu sobu nabadajući nogama mršavim kao u kakve rode. Nosi tople pantalone i vojničku jaknu od ovčje kože. Fišer ubrzo sedi na trosedu, priča kako je protekla radna nedelja u galeriji, ne izostavlja ni posetu Metjua Pričarda.

Iskreno, jedan prilično naporan mladić. Samouveren i nadmen. Ali pun novca. Kokoška sluša, a zatim prasne u smeh. Ja da slikam kraljicu krimića? Ha-ha. Pa, to bi mogao biti moj zakasneli uspeh u Engleskoj.

Olda, jesi li čula?

Doziva suprugu, koja u kuhinji kuva čaj. Zatim odmahuje glavom. Ma kakvi. Ne dolazi u obzir. Jedva čekaju da se vrate kući u Montre. Tamo ima dosta toga da obavi. Da slika svakodnevno. Da zaliva travnjak. Da se spusti u selo po mleko. Da beleži sećanja.

Razume se, pročitao je i on neke od njenih romana. Uzbudljivi su ta njena krvožednost i zamršena ubistva. Da li i dalje piše? Svaka joj čast. Ne treba odustajati. Ni njemu to ne pada na pamet. Posebno se seća jednog njenog detektivskog romana gde je sam pripovedač ubica, kako se ono beše zvaše, Olda?

Neobičan završetak knjige. Stara gospođa je potpuno u pravu. Bilo ko može biti ubica.

Njeni romani koje je čitao puni su neočekivanih obrta i zaokreta u radnji koje na kraju ipak uspeva da rasvetli. Kao model bi mogla da mu bude zanimljiva jedino zbog toga što su otprilike sličnih godina.

A sada bi mu prijao jedan viski.

Olda je već donela šoljice sa čajem, ali na sto stavlja i flašu. Fišeru, kao i obično, zastaje dah zbog njenog stila. Za glavu je viša od supruga i sigurno trideset godina mlađa. Odevena u crne pantalone i sivi džemper s nitima od lamea boje srebra. Mekani uvojci kratke kose na slepoočnicama. Ima jak karakter i veoma je lepa.

Što se ne može reći za njenog supruga. Kao da je rođen sav koščat, lica kvrgavog, čvornovotog kao stablo breze. Kada se ugrije od viskija, crte lica mu smekšaju, postaju prijatne. Iza sve te hrapavosti, grbavosti i grubosti, kao laser seva oštri, plavi pogled.

Njih dvoje su neobičan par.

Nešto dodatnog novca nam ne bi bilo zgoreg, ubacuje se Olda.

Kokoška tresne čašu o sto. Tačno je da im treba novca, ali zar zbog toga treba pomerati put kući? Nastavak razgovora mu kvari raspoloženje. Stvarno mislite da mogu da naslikam portret za samo tri slikarske sesije?

Volfi, budite ljubazni da im javite da za tako kratko vreme nije moguće uraditi dobar portret. Čak i ona dvorska luda, lord Snoudon, smatra da mu treba tri dana da uradi dobru *fotografiju!*

Fišer se seća da je Kokoška portretisao pred smrt prvog posleratnog nemačkog kancelara Konrada Adenauera, kom nije bilo svejedno što je u poslednje vreme uobičajeno da slikari koriste fotografske aparate ili pak dođu u pratnji brojnih fotografa.

Degradiranje slikarske umetnosti. Za slikanje morate imati dosta vremena.

Recite im to.

A da mi ipak malo produžimo boravak u Londonu?, dodaje Olda. Kokoška otpija gutljaj viskija i pali cigaretu. Recite im, Volfi, da sam jako skup. Fišer odgovara da to zna i pita ga koliko traži za sliku. Slikar ponovo pada u vatru. Volfi, imate li vi predstavu koliko danas uzima Pिकासo, koji stalno crta isto? Četiri brzinske Pिकासove skice po današnjem kursu su koliko i bolji Rembrant! Ni Henri Mur ne uzima ništa manje za skulpture. Zašto bih onda ja bio jeftiniji? Ja sam skup i toga se ne stidim. Ali moj rad nije tričarija. Recite im to.

Po svemu sudeći, oni to već znaju, odgovara Fišer.

Rado bih pogledao neku gospođinu sliku, nastavlja Kokoška, dakle, neku njenu sliku iz detinjstva. Onako kako ta dama izgleda danas može i svojim očima da vidi, ukoliko uopšte bude trebalo. Međutim, rado će pogledati njenu sliku iz detinjstva. Najradije iz veoma ranog. Upravo tad sve počinje.

Ovo je Fišer čuo mnogo puta.

Kokoška prelistava umetničke knjige na stociću, cigaretu je zadenuo u ugao usana, izgleda kao spadalo, mangup. Priča se da je svojevremeno bio ženskaroš. Metju Pričard nešto kasnije zove galeriju i Fišer mu odgovara da je čitava stvar možda izvodljiva.

Imate li neku njenu fotografiju iz detinjstva?

Izdavač: Blum izdavaštvo, Nova Varoš
Sedište redakcije: Katarine Bogdanović 19, Beograd
Mejl: redakcija@blumizdavastvo.rs
Štampa: F.U.K., Beograd, 2021.
Tiraž: 1000
ISBN: 978-86-6070-023-2

CIP - Каталогизација у публикацији, Народна библиотека Србије, Београд 821.133.1-31 ПЛЕИЈЕЛ, Агнета, 1940- ; Dvostruki portret : roman o Agati Kristi i Oskaru Kokoški / Agneta Pleijel; sa švedskog prevela Zorica Kovačević. - Beograd : Blum izdavaštvo, 2021 (Beograd : F.U.K.). - 188 str. ; 20 cm. - (Edicija Kirka / [Blum izdavaštvo] ; knj. br. 15); Prevod dela: Dubbelporträtt / Agneta Pleijel. - Tiraž 1.000. ISBN 978-86-6070-023-2 1. Ковачевић, Зорица, 1974- [преводилац] COBISS.SR-ID 44518153